

Historický vývoj Vísky do roku 1948

Jan Čapek

Víska, která si v letošním roce připomíná 495 let od první písemné zmínky o obci, je, dle datace tohoto záznamu rokem 1515, obcí zdánlivě mladou. Takový dojem by mohl vzniknout v případě, že bychom zmíněný letopočet porovnali s prvními záznamy o okolních obcích. Ty vesměs sahají do mnohem hlubší minulosti – Maleč k roku 1278, Heřmaň 1352, Nová Ves 1347, Libice 1146. Nutno ovšem v této souvislosti podotknout, že první zmínka v písemných pramenech nevypovídá, s pravděpodobností hraničící u zdejší obce s jistotou, o skutečných počátcích osídlení Vísky. Ty lze datovat, jak je také uvedeno v předešlém příspěvku, do podstatně starších období. Jako nejpravděpodobnější století vzniku se momentálně jeví století třinácté, případně počátek století čtrnáctého.

Cílem následujícího příspěvku ovšem nebude určit pravděpodobné datum zrodu zdejší vesnice. Jeho ambicí by mělo být uvedení historických souvislostí předpokládaného vývoje Vísky s vývojem v okolí, a to především v jeho první části, která zpracovává pro dobu před rokem 1515. V dalších částech se text bude pokoušet o zmapování historie obce od inkriminovaného roku 1515 až po konec druhé světové války a nástup komunistického režimu v roce 1948. Období let 1948–1989 stať nezahrnuje, protože zůstává prozatím nezpracováno. K hlavním důvodům pro tuto skutečnost patří mezerovitost historických pramenů pro tuto spornou dobu a často i jejich neexistence. Situaci komplikuje i jistá kontroverznost tohoto období a značná časová náročnost jeho zpracování. Vnímání těchto let různými obyvateli obce bude často zřetelně odlišné a pamětníky na tuto dobu bude nutné nejprve vyzpovídat. I pomocí jejich výpovědí by měl být postupně zpracován portrét tohoto období v dějinách obce. Příspěvek se také nezabývá systematicky problematikou Rouzeň, kterou shrnul ve své stati Zdeněk Pehal.

Z víseckého dávnověku – souvislosti k dějinám obce před rokem 1515

Protože písemné prameny o Vísce před rokem 1515 zatím nebyly objeveny a už zřejmě těžko nějaké objevíme, je nutno při bádání pro toto období dějin obce vycházet zejména ze souvislostí s okolím, případně z archeologických pramenů. Závěry z takového studia lze pouze dedukovat, čímž se pouštíme na poněkud tenčí led, ale historikové jsou nuceni nezdědka takový postup uplatňovat. Je zřejmé, že vývoj Vísky velmi úzce souvisel s tím, co se odehrávalo v jejím okolí. A v jeho případě jsou již prameny o poznání bohatší. První nesmělé záblesky historie se totiž v našem okolí objevují již v pravěku. Patří k nim zejména ojedinělé nálezy pravěkých nástrojů, například více než 5 000 let starého sekeromlatu v Uhelné Příbrami, ve stejné obci se našla i jen o málo mladší sekera. Blíže Vísce, v sousedním Bezlejšově, byl učiněn mladší nález, a to římské mince z prvního století našeho letopočtu, z doby císařů Vespasiána a Galby. Tento objev dokazuje, že již v tak dávné době na počátku našeho letopočtu územím našeho regionu minimálně procházeli lidé. Jednalo se zřejmě především o obchodníky. Podobných nálezů bychom mohli vyjmenovat více a signalizují nám pravděpodobné přechodné osídlení oblasti, nebo alespoň její občasné navštěvování obchodníky.

Na osídlení trvalé si ale region v okolí Vísky musel počkat ještě dlouho, pravděpodobně až do 12. století. Do té doby pokrýval celý zdejší kraj hustý pohraniční prales. Ten tvořil po staletí přirozenou hranici Čech a Moravy a byl v majetku českého knížete. Ale ani tento pohraniční hvozď nebyl zcela bez života. Procházela jím totiž, takřka od nepaměti, důležitá obchodní stezka, která spojovala Čechy a Moravu, a to stezka Liběcká. O tom, kde přesně cesta vedla, se vedou dodnes spory. Část historické literatury nabízí trasu z Moravy přes Žďár nad Sázavou, Krucemburk, Libici nad Doubravou, odtud přes Bezlejšov, kde měl být brod přes Doubravu, na Novou Ves a do Vilémova. Zmiňována je i starší varianta z Libice do Malče a poté podél Doubravy až do Čáslavi. Obě varianty tedy v těsné blízkosti míjely Vísku. Nelze ovšem zcela vyloučit, že cesta mohla procházet i přes zdejší obec.

Liběcká stezka sloužila jako obchodní spojnice krajů čáslavského a brněnského a pro českého knížete se na ní vybíralo clo z převážného zboží a mýtné jako poplatek za použití cesty. Stezku hlídala pomocná stráž, která pravděpodobně sídlila na vrchu Hradiště u Malče. Jejím úkolem bylo, jak praví listina z roku 1144, aby „...nikdo bez zvláštního nařízení knížete po ní (míněna liběcká stezka) nechodil, vcházeje do země české aneb z ní vycházeje“. Další stráž sídlila pravděpodobně na Strážném vrchu u Uhelné Příbrami. Od členů strážního sboru se očekávalo, že budou dbát o bezpečnost cestujících, vybírat pro knížete clo a mýto v době míru. V době války pak museli strážní stezku zatarasit příkopy a záseky a zároveň informovat vnitrozemí v případě nepřítelova vpádu. Liběcká stezka se také stala jakousi osou prvního trvalého osídlení. Právě na ní totiž začaly vznikat první trvale obydlené osady, jako například Libice, o které je zmínka již v roce 1146. Osídlování celého kraje ale bylo pomalé. Hlavním důvodem bylo chladnější podnebí a méně úrodná půda, než třeba ve středních Čechách, které získaly své trvalé osídlení podstatně dříve.

Pro počátky Vísky ale měla s největší pravděpodobností větší význam jiná souvislost. Představuje ji založení kláštera ve Vilémově. Ten v letech 1119 až 1120 vystavěli právě na Liběcké stezce hrabata Vilém a Heřman, pravděpodobně předkové šlechtického rodu Kouniců. Vybudováním a provozováním kláštera pověřili zakladatelé benediktýnské mnichy z nejstaršího kláštera v Čechách, z pražského Břevnova. Vilémovský klášter patřil k největším v českém státě a získal rozsáhlé državy ve svém širokém okolí. Velmi brzy se stal hospodářským, duchovním a kulturním centrem celé oblasti. Ve svém okolí začal budovat kostely, zakládat vesnice a zvát do nich nové osadníky. Jednou z osad, které klášter nechal vybudovat, nebo minimálně později získal do svého rostoucího majetku, se stala ve zdejšího okolí tak trochu legendární Rouzeň. Jméno Rouzeň je tedy zřejmě nejstarším pojmenováním v dnešním katastru obce Víska. Kořeny

nezvyklého názvu se pokusili rozkrýt odborníci. Dle nich pochází od tvaru Ruzeň, což je osobní jméno a znamená Ruženův, míněno dvůr čili statek. Jméno Ruzeň je od staročeského slova ruditi, tj. zarmoutit, zachmuřit. Příběh zaniklé osady Rouzeň se pokusil podrobně rozkrýt Zdeněk Pechal ve své stati, která byla pod názvem „Zaniklá středověká vesnice Rouzeň u Nové Vsi u Chotěboře, k. ú. Víska“ publikovaná v roce 2009 ve sborníku Havlíčkobrodsko.

O Rouzeni víme, že byla v roce 1288 pustá. Mohlo jít o následek nevhodné polohy osady a nedostatku vody v ní. Také se ale mohlo jednat o výsledek bojů, které vypukly po smrti krále Přemysla Otakara II. v bitvě na Moravském poli, případně o kombinaci obou faktorů. Jak souvisela zmíněná bitva s Rouzení? Po této osudové prohře českých vojsk následovalo totiž v letech 1278–1283 v dějinách českého státu chaotické období, známé jako éra „Braniborů v Čechách“. Bezprostředně po bitvě obsadil vítěz nad Přemyslem Otakarem, Rudolf Habsburský, Moravu a na podzim téhož roku vpadl do Čech. Vpád uskutečnil po haberské a zřejmě i liběcké stezce, tedy podél naší obce, pokud již existovala, či tehdejší Rouzeň,

Obr. 4 – Pohled na Víska a Rouzeň z úpatí Železných hor

směrem k Čáslavi. A doboví kronikáři píší (například kronikář ze Žďáru n. S., kde liběcká stezka začínala), že „cestou zle poplenil (miněn Rudolf Habsburský) državy vilémovského kláštera, v jehož kraji dlouho pobýval, čekaje na posily z Moravy“. Svůj vpád, opět doprovázený tehdy nezbytným pleněním, vypalováním vsí i vražděním obyvatelstva, vojsko Rudolfa Habsburského znovu zopakovalo v roce 1280. Podle některých autorů dokonce při vpádu Rudolfova vojska došlo ve zdejší krajině k jeho střetnutí s oddíly protivníků Habsburků (zejména vojsky Oty Braniborského). Mělo se tak stát u liběcké stezky, v místě napravo od silnice z Bezlejeva do Nové Vsi, kde se dodnes říká „Na Bojišfatech“. Je ovšem možné, že se k tomuto názvu váže jiná válečná epizoda z mladší historie okolí.

Podle Zdeňka Pehala zanikla Rouzeň někdy poblíž tohoto krvavého období, zřejmě na sklonku 13. století, a její obyvatelé se i z důvodu nedostatku vody rozešli do Nové Vsi či Vísky. To by plně odpovídalo pověsti, která se zde o celé záležitosti traduje. Teorii o podstatně dřívějším vzniku Vísky by potvrzoval nálezy mincí v usedlosti rodiny Pospíšilovy z čp. 13 z roku 1937, který je zaznamenán v obecní kronice Vísky. Kronika píše o tom, že ve stodole usedlosti bylo v tomto roce nalezeno 25 pražských grošů údajně z 13. – 15. století. Pražské groše se začaly razit v roce 1300 a svoji největší slávu si prožily na počátku 14. století. I když přesnou dataci nálezu prozatím neznáme, mohlo by se jednat o jeden z důkazů toho, že Víska byla osídlena již v tomto období. Dalším nepřímým důkazem existence Vísky by mohla být první písemná zmínka o sousední Nové Vsi. Ta se v pramenech poprvé ocitá u letopočtu 1347, tehdy pod názvem Voitsdorf, tj. Vojtova ves. Pokud bychom brali v potaz existenci Nové Vsi na počátku 14. století, teorii o zániku Rouzeň a pověst o rozchodu jejích obyvatel do obou vsí, je vysoce pravděpodobné, že Víska v té době již existovala, byť o ní nemáme písemnou zmínku.

Nejasné pro nás ale stále zůstává, kdo byl během rané „prehistorické“ existence Vísky jejím vlastníkem. Za prvního možného majitele lze samozřejmě považovat vilémovský klášter. Ten držel i další vsi v okolí, jako například sousední Maleč, která byla v majetku kláštera prokazatelně ještě v roce 1378. Druhou variantu představuje teorie, podle níž byl vlastníkem některý z okolních šlechtických rodů, jehož jméno z listin neznáme a jehož rod mohl získat od kláštera obec v držení. Mohla by tomu napovídat skutečnost, že vilémovský klášter se ze ztrát způsobených vpádem krále Rudolfa Habsburského nevzpamatoval až do husitských válek. Jeho pozemkové državy se i vinou špatné ekonomické situace kláštera začaly zmenšovat. Klášter sám začal některé z nich pronajímat, jak o tom hovoří dochovaná listina o Rouzeni z roku 1288. Zároveň začaly do oblasti klášterních držav čím dál více pronikat okolní agresivní šlechtické rody, čemuž se oslabený klášter těžko bránil. Jednalo se především o mocný panský rod Lichtenburků z hradu Lichnice, který se obohacoval na úkor majetku chudnoucího kláštera. Shodou okolností právě jedni z nástupců zmíněných Lichtenburků na Lichnici – Trčkové z Lípy – jsou prvními doloženými majiteli Vísky ve zmínce z roku 1515. Je tedy možné, že majitelům Lichnice (Trčkům či předcházejícím rodům) patřila Víska už mnohem dříve, bohužel ale nevíme odkdy.

Co ale víme s jistotou je fakt, že ať už se situace vyvíjela jakkoli, z majetku kláštera se Víska dostává nejpozději za husitských válek. Husitské války totiž přinesly druhou, tentokrát již definitivní, pohromu vilémovskému klášteru. Představovaly zároveň další etapu historie našeho okolí bohatou na události. Husitství v naší oblasti mělo ohlas již od svých počátků. Dokládá to i příklad šlechtice Prokopa z Malče, majitele sousedního panství. Jeho jméno si můžeme přečíst na listině z roku 1415, na níž česká šlechta protestuje proti upálení Mistra Jana Husa. První kontakt s husitskými bojovníky se v regionu zřejmě odehrál v roce 1421. Tehdy husité z Tábora pod vedením kněze Petra Hromádky z Jistebnice obsadili Chotěboř. V ní ovšem byli obklíčeni katolickým vojskem z Kutné Hory a vzhledem k jeho přesile a nepřízní chotěbořských obyvatel začali husité vyjednávat. Nakonec obě strany uzavřely dohodu, že husité se vzdají a opustí město, za což jim bude umožněn volný odchod. Vůdce katolického vojska potvrdil dohodu čestným slovem. Jakmile ale husitské jednotky

město opustily, kutnohorští katolíci dohodu porušili, pochytili členy husitského oddílu a 300 z nich zaživa upálili ve třech stodolách za Chotěboří. Další zajaté čekal stejný osud v několika stodolách u Čáslavi a zbytek byl zaživa naházen do prázdných šachet po těžbě stříbra u Kutné Hory.

Husitská strana samozřejmě nenechala tuto událost bez reakce. Jen o několik měsíců později se husitský oddíl pražanů dostavil do Vilémova a dobyl a zničil místní klášter. Většina mnichů v čele s opatem zřejmě včas utekla na Moravu, kde měl klášter také statky a fary, jinak by pravděpodobně skončili tehdy nezřídka používanou smrtí upálením. Vilémovský klášter již nebyl nikdy obnoven a jeho území bylo rozchváčeno šlechtickými rody v okolí. Největší díl obdržel správce Lichnice husitský hejtman Jan Hertvík z Rušínova, který je uváděn i jako majitel Nové Vsi a Vilémova. Nejpozději v této době se tedy Víska dostala definitivně do majetku některého z okolních šlechtických rodů, nejpravděpodobněji pod panství správce Lichnice Hertvíka. K Lichnici ovšem, jak bylo výše uvedeno, mohla patřit již dříve. Z událostí husitských válek, které určitě vedly i k hospodářskému úpadku okolí, stojí za zmínku i průchod Žižkova vojska oblastí v roce 1423. Z tohoto roku totiž pocházejí dvě Žižkovi připisované a ve Vilémově datované listiny. Znovu pak Žižka procházel oblastí v roce 1424 při své poslední cestě na Moravu. Během ní husitský vojevůdce náhle zemřel, dle tradice na území dnešní obce Žižkovo Pole u Přibyslavi. Tyto cesty by mohly vysvětlovat výskyt takzvaných Žižkových dubů v okolí, například u Nové Vsi.

Po husitských válkách se v našich končinách odehrálo ještě jedno válečné drama dříve spojované s Rouzení. V roce 1469 vpadl do Čech odpůrce českého krále Jiřího z Poděbrad uherský král Matyáš Korvín. Jeho vojsko plenící český venkov bylo u Vilémova obklíčeno českou armádou. Uherský král tehdy musel žádat Jiřího z Poděbrad o jednání a ten s ním, po setkání obou panovníků v Úhrově, uzavřel příměří. Okolní vesnice tehdy velmi utrpěly uherským vpádem, který doprovázelo vypalování a drancování. Podle některých starších autorů právě tehdy definitivně zanikla Rouzeň a její obyvatelé se rozešli do okolních osad. Třebaže hypotézu o definitivním zániku Rouzně již nelze považovat, i dle archeologických výzkumů Zdeňka Pehala, za reálnou, mohl být rok 1469 rokem dalšího vyplenění okolních obcí. O uherském vpádu svědčí i dva nálezy uherských mincí z doby Matyáše Korvína, které byly, dle místní obecní kroniky, nalezeny ve Vísce.

Víska od první písemné zmínky v roce 1515

V druhé polovině 15. století získává Lichnici a její panství, jehož součástí je již tehdy zřejmě i Víska, jeden z nejbohatších panských rodů v Čechách – Trčkové z Líp. Jak již bylo výše uvedeno, právě oni jsou prvními známými majiteli zdejší obce. Víme to z první písemné zmínky o Vísce z roku 1515. V ní Mikuláš Trčka z Líp, první historicky doložený majitel Visky, postoupil zdejší obec jinému šlechtici – Mikuláši Otmarovi z Holohlav. Mikuláš Trčka byl známý nejen jako jeden z nejbohatších mužů království a správce čáslavského kraje. Proslul zároveň jako krutý manžel, který svou ženu Kateřinu ze Šelmberka nechal zazdít za nevěru. Víska tedy měla opravdu nekompromisního majitele. Trčkové v této době patřili k nejbohatším českým šlechtickým rodům. Jednalo se o původně zemanský rod, v této době již panský, který pocházel z vesnice Líp u Hradce Králové. Závratně zbohatli v době husitských válek. Lichnici získal pro rod Trčků již zmíněný Mikuláš, který spolu s ní skoupil i velké množství vesnic na Čáslavsku a Chrudimsku. Do jeho panství patřila také Chotěboř i sousední Nová Ves. Erb měli Trčkové nahoře černý, dole červený a uprostřed se nacházelo stříbrné břevno.

Víme o něm pouze to, že byl jedním ze čtyř synů zároveň poslední osobu, která je z vísecké větve písemných pramenů zmiňována. Je tedy rodu Otmarů z Holohlav Mikulášem vymírá a držení jiného majitele. Druhou variantu by mohla Otmarům mohla být Víska zkonfiskována po napovídání poslední výskyt jména rodu Otmarů v který se *Erb Otmarů z Holohlav* váže k roku 1629. Tehdy jménem Zachař, který sídlil ve Svolí na zaplacení pokuty za účast v povstání proti prameny praví, že „posel komorní se ho nemohl možné, že odešel spolu s vlnou pobělohorské emigrace české nekatolické šlechty.

Dalším známým majitelem obce se stal Burian Chuchelský z Nestajova. O něm víme, že Víska zakoupil a přivtělil jí k malečskému panství, jehož byl držitelem. Chuchelští z Nestajova byli opět starým českým, spíše nebohatým, zemanským rodem. Pocházeli ze zaniklé obce Nestajov na Plzeňsku a po husitských válkách získala jedna z dvou větví

Na rozdíl od Trčků, kteří neznámo proč Vísku prodali, byli noví majitelé Visky, Otmarové z Holohlav, rodem podstatně chudším a méně významným. Jednalo se pouze o zemany, kteří pocházeli z Holohlav u Hradce Králové. V erbu měli černého krkavce (havrana) se zlatým prstenem na zlatém štítě. Ve Vísce i sídlili, což dokazuje například zmínka o Mikuláši Otmarovi na Vísce z roku 1589. Přídomek na Vísce značil místo sídla a znamenal by, že zde pravděpodobně stávala nějaká zemanská tvrz. Samozřejmě je otázkou, kde bychom tvrz mohli hledat. Bohužel to přesně nevíme. Ovšem pokud bychom vycházeli ze skutečnosti, že tvrze měly tehdy své hospodářské záze *Erb Trčků z Líp* mí – tedy takzvaný dvůr, je dosti pravděpodobné, že tvrz stála někde u místa dnešní provozovny firmy Lacman. Zde totiž byl i později, až do dvacátého století, dvůr, tj. hospodářské středisko panství a později malečského velkostatku. Poslední zmínka o rodu Otmarů z Holohlav pochází z roku 1615, kdy je zmiňován Petr Vísce, držitel statku Víska.

1615, kdy je zmiňován Petr Vísce, držitel statku Víska. Mikuláše Otmara. Jedná se o tohoto rodu vůbec v možné, že vísecká větev Víska se pak dostává do představovat teorie, že bitvě na Bílé hoře. Tomu by písemných pramenech, byl jeden z příslušníků rodu Chrudimsku, předvolán k Habsburkům. Ovšem nikde doptati“. Je tedy

rodu statek Chuchel na Čáslavsku (odtud název Chuchelští). Jejich erb prozrazuje značné stáří rodu, má červený štít a na něm ve stříbrném provedení starou figuru zvanou korbel, tj. část kola s loukotí.

Éra Buriana Chuchelského spadá již do dalšího těžkého období českých dějin – do třicetileté války. Ta naše země připravila bitvou na Bílé hoře v roce 1620 o jejich samostatnost a dostala je definitivně pod nadvládu Habsburků, která trvala až do roku 1918. Do tehdejšího dění byl zapojen i zmiňovaný budoucí vícecký pán Burian, tehdy pán Malče. Spolu se svými bratry Ferdinandem a Hertvíkem aktivně participoval na českém stavovském povstání proti Habsburkům v letech 1618–1620. Přiznal se například k tomu, že se se svým lidem účastnil stavovských výprav a podílel se na svržení Habsburka Ferdinanda z trůnu a volbě zimního krále Fridricha Falckého za českého panovníka. V rozhodujícím momentě, pravděpodobně když se válečné štěstí začalo přiklánět na stranu Habsburků, přešel Burian Chuchelský k císařské straně. Na svých statcích pak spolu s majitelem Chotěboře Trčkou z Lípy podporoval císařské vojsko. Tímto takřikajíc „převlečením kabátu“ zachránil, takřka za pět minut dvanáct, svůj majetek před konfiskací Habsburky. Konfiskační komise ho dokonce zbavila jinak obvyklé pokuty. Tu měl, jako nejnižší možný trest, obdržet coby účastník „ohavné rebelie“, jak povstání českých stavů nazývala habsburská propaganda. Naopak Burianův bratr Jan utekl po bitvě na Bílé Hoře do zahraničí, pobýval v Sasku a z malečského panství byl vyděděn.

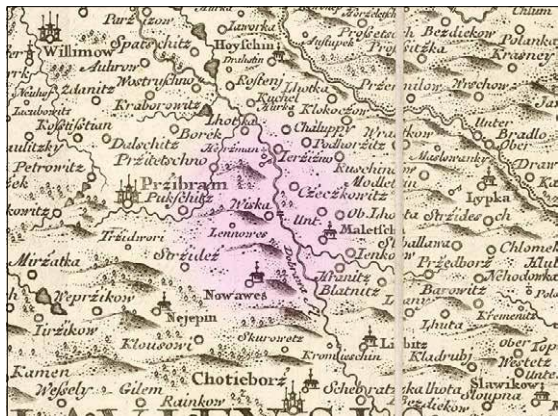
Třicetiletá válka byla velice krutou dobou, která těžce poznamenala zdejší oblast a zasáhla prakticky s jistotou i naši obec. Místním regionem několikrát prošla vojska, což prakticky vždy znamenalo jeho drancování. V roce 1621 byla v blízké Chotěboři a Čáslavi ubytována císařská armáda složená z žoldnéřů. Jejich cílem samozřejmě byl především maximální profit, tedy vedle žoldu hlavně kořist. Podle toho se chovali ke svému okolí. Výjimku proto nepředstavovalo hromadné zabavování majetku, znásilňování, zapalování obydlí i zabíjení. Obrázek si můžeme udělat na příkladu Chotěboře, která „hostila“ vojsko císaře čtyřikrát. Jednalo se o roky 1621, 1624, kdy byli ve městě dle rozkazu ponecháni vojáci nemocní morem, 1627 a 1635, kdy vojáci po půlročním „hostování“ město při odchodu za odměnu zapálili. Protože Víška se i z tehdejšího pohledu nacházela nedaleko Chotěboře, zajisté stála vojákům za návštěvu. Co nezničilo vojsko císaře, dovršili Švédové, kteří do naší oblasti vpadli v roce 1645, obsadili okolní města jako Chotěboř, Havlíčkův Brod a Světlou a celý kraj sužovali drancováním a nesnesitelnými finančními i materiálními kontribucemi. Téměř s jistotou můžeme tvrdit, že drancování a válečné hrůzy postihly během války i Víšku.

Nelehká doba baroka – Víška po třicetileté válce

Nepřímým důkazem válečných ztrát ve zdejší obci a jejím okolí může být i první soupis majetku v Českém království, který měl po skončení války evidovat situaci po válečných ztrátách. Nazýval se Berní rula, byl vydán v roce 1654 a zmiňuje samozřejmě i Víšku. Uvádí, že Víška měla v době jeho sepsání celkem šest selských gruntů, což byla hospodářství s výměrou nad 15 korců. Dále obec vykazovala pět chalupnických usedlostí (chalupníci byli menší rolníci) a tři zahradnické usedlosti s výměrou menší než šest korců (platí zhruba, údaje o výměrách jsou nejednoznačné). Dvě selské usedlosti byly pusté, což dokládá ztráty v době války. Jejich obyvatelé válku pravděpodobně nepřežili, protože stěhovat se bez souhlasu

svého pána tehdy rolníci nemohli. Víška v této době byla podle celkového počtu usedlostí největší obcí malečského panství. Do panství patřilo celkem sedm vesnic, vedle Malče a Víšky ještě Horní a Dolní Lhotka, Jeníkovec, Blatnice a Sokolovce (zřejmě miněny dnešní Sokolovce). Z celkového počtu 53 hospodářství na panství měla Víška 16 včetně dvou pustých, zatímco Maleč pouze 10 (pro porovnání čtyři selské, čtyři chalupnické a dvě zahradnické usedlosti).

Výřez Müllеровy mapy Čech z roku 1720, okolí Víšky barevně změněno. Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd ČR, v. v. i., sign. VII/4/A-2587, sekce XIV © Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Praha

Ztráty Víšky byly největší na panství,

což dokládá řádění vojsk nebo infekčních chorob. Lze je ovšem označit za malé ve srovnání s Chotěboří, kde napočítali kromě 119 obydlí domů ještě 58 pustých (tedy třetinu celkového počtu), a to šest let po skončení války.

Doba třicetileté války znamenala zároveň nevidaný zvrat v náboženském vyznání místních obyvatel, které mělo pro nás těžkou představitelnou obrovskou důležitost pro tehdejší obyvatele. Do bitvy na Bílé hoře byla tato oblast stejně jako naprostá většina Čech, respektive 90 % obyvatel Českého království, evangelického vyznání. Tuto skutečnost dokládá například stav v blízké Chotěboři. Po vítězství Habsburků se situace násilnou cestou změnila. Nejprve byli ze země vypovězeni nekatoličtí kněží a v roce 1627 bylo přikázáno všem obyvatelům království vyznávat jediné povolené náboženství, a to katolické. Nekatoličtí šlechtici a měšťané mohli odejít ze země, poddaní – tj. obyvatelé naší obce – museli přejít na katolickou víru.

Náboženské poměry v obci a úspěšnost rekatolizace, tj. znovupokatoličkování obyvatel, udává další písemný pramen z tohoto období. Je jím „Soupis obyvatel dle víry“ z roku 1651. Ten uvádí ve Víšce jménem a příjmením celkem 70 osob, z toho jen 22 nekatolíků, všichni byli podle speciálního znaménka vhodní k pokatolictví. Z hlediska povolání, které soupis uvádí, naprosto převažují lidé pracující v zemědělství, kromě nich měla obec pouze jednoho krčmáře, tedy hostinského, a jednoho řezníka. Dva obyvatelé byli evidováni jako cizinci. Obec vykazovala devět sedláků (rozdíl s berní rulou dán zřejmě rozdílem ve výměře půdy, od které již byli rolníci považováni za sedláky) a pět chalupníků. Celkem tedy soupis uvádí 14 obsazených usedlostí, tedy stejný počet jako berní rula. Ostatní muži jsou uváděni jako podruzi,

nebo pohůnci a pacholci, tj. sloužící buď v panském dvoře, nebo na statcích větších rolníků. Příjmení uvádí soupis následující: Kočí, Pražák, Kavka, Navrátil, Krulík, Kubera, Lhoteckej, Bednařík, Sedláků, Bednářů, Markolt, Doležal, Venzaa, Ševců, Urbánků, Krejčová, Krčmář, Zelnohorskýho, Urbánek, Tkadlec, Loula, Švec, Pavlů, Chocholouš, Pešek a Suhej. Zajímavé je, že pouze jedno příjmení – Pešek – se vyskytuje v dnešní Vísce. Nemalá část jmen příjmení nemá (v rule je uvedeno křestní jméno a zkratka n.). Většinou se jedná o podruhy, tedy sloužící. Je to dáno tím, že příjmení byla nepovinná a povinně se zaváděla až v době vlády Marie Terezie, tedy o více než 100 let později. Z křestních jmen tehdy bylo ve Vísce nejoblíbenější u žen jméno Anna a Kateřina nebo Káča a u mužů jednoznačně Jan. Z dnes již netradičně znějících křestních jmen lze uvést u žen Dorotu, Verunu, Rozinu, či Markytu, u mužů třeba Samka nebo Jíru.

Víska zůstávala v této době v držení malečských pánů Chuchelských z Nestajova. Po smrti již uvedeného Buriana v roce 1631 zdědila panství jeho druhá žena Eliška Dobřenská z Dobřenic. Po ní statek převzal syn Rudolf Adam, který podle některých zdrojů držel Maleč až do roku 1687. Jiné zdroje tvrdí, že panství získal v roce 1673 další majitel rytíř Jan Václav Udrcký z Udrče. Výzkum historických pramenů zatím nepokročil do té fáze, abychom mohli s definitivní jistotou uvést, který z těchto údajů je pravdivý. Nicméně oba typy zdrojů se shodnou na následujícím datu – v roce 1687 panství zakoupil hejtmán časlavského kraje Augustin Norbert Voračický z Paběnic. Voračičtí z Paběnic, se stali v době svého působení na místním panství hraběcím rodem. Pocházeli původně jako zemané z Paběnic u Kutné Hory a ve svém erbů měli štít rozdělený na kříž se stříbrnými a modrými poli a srdečním štítkem.

Vraťme se ale přímo k obci Víska. Co se týče počtu jejích obyvatel, máme údaj z tzv. tereziánského katastru, který vychází ze situace roku 1757. Tehdy heřmaňská farnost vykázala ve Vísce 89 duší, tj. obyvatel starších sedm až deset let, kteří vykonali velikonoční zpovědní povinnost. Je to tedy údaj nepřesný, zřejmě neuvádí děti, snad i některé starší obyvatele, případně i tajné protestanty. Každopádně je to pouze o málo více než udává o sto let dříve, pro rok 1651, Soupis obyvatel dle víry. Jako zajímavý lze hodnotit údaj, podle něhož měl vísecký mlýn tehdy dvě kola a tři stoupy, tj. zařízení na drcení tvrdých, křehkých hornin, zejména rud, dále pilu a olejnu. Překvapivá je i skutečnost, že malečské panství mělo 27 rybníků, tedy podstatně více než je současný stav (u Vísce např. Společný, Vohrada, Hubáč, U dubu a možná některé další, protože z uvedených názvů není jasná lokalizace).

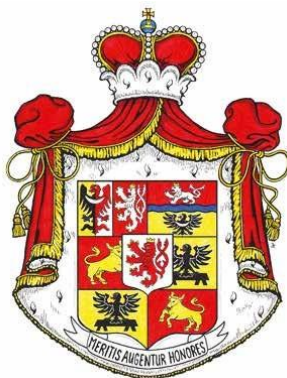
Pokusme se nyní podívat se na život obyvatel Visky v této nelehké době. Pokus budeme vycházet z již zmiňovaného Soupisu obyvatel dle víry, všichni obyvatelé Visky byli poddaní s postavením nevolníků. To tehdy znamenalo, že bez svolení svého pána se nevolník nemohl oženit, vdát, odstěhovat a dát děti do školy nebo do učení. V praxi povolení vydávala panská kancelář, která sídlila u zámku v centru panství a vyřizovala všechny záležitosti poddaných. Dále byl poddaný povinován zdarma tři dny v týdnu od slunka do slunka robotovat na panských polích, a to se svým náradím, a sedláci i se svým koňským či volským potahem. V době žní a senoseče mohla být robota až šest dní v týdnu. Kdo robotoval málo intenzivně, mohly na něj čekat fyzické tresty od drába, který na robotující dohlížel. Na své polnosti, které sloužily k jeho obživě, se tak zdejší rolník dostal až poté, co si odpracoval robotu na panském. Své vrchnosti musel dále odevzdávat formou dávek nemalé množství toho, co vypěstoval. Další zátěž pro něj znamenaly odvody pro stát či církev.

Vraťme se ale nyní k majitelům zdejšího panství. V roce 1719 došlo k jejich další změně, když ho koupil František Josef hrabě ze Schönfeldu. Hrabě ze Schönfeldu neměl mužského potomka, který by po něm panství převzal, a tak se dědičkou jeho majetku stala dcera Kateřina. Ta si v roce 1764 vzala knížete Jana Adama z Auerspergu a na místní panství se tak dostává asi nejvýznamnější šlechtický rod v jeho historii – Auerspergové. Ti Vísce pak provázeli při vkročení do 19. století.

Na přelomu – obec od konce 18. století do roku 1850

Konec 18. a první polovina 19. století představují dobu, kdy se v našem státě zrodil průmysl, výrazně zlepšila úroveň zemědělství, prudce narostl počet obyvatel i jeho životní úroveň. A také dobu, kdy se zrodil a emancipoval novodobý český národ v období tzv. národního obrození.

Jak již bylo uvedeno, majiteli zdejšího panství a tím i de facto zdejší obce byl rod Auerspergů. Auerspergové

spravovali Vísce jako majitelé od druhé poloviny 18. století až do zřízení zdejší samosprávy po roce 1848. Patřili k velmi významným rodům habsburské monarchie. Jejich mocenská základna, hrad Auersperg, se nacházel v dnešním Slovinsku, velké množství statků měl rod v rakouských zemích, jako například v Tyrolsku. Rodový erb Auerspergů je typicky knížecí má tudíž oproti hraběcímu o dvě pole navíc – tedy celkem šest. Uprostřed se nachází stříbrný štítek s červeným lvem, z heraldických zvířat na něm nalezneme ještě orla, lva, lvici a tura.

Auerspergové se do českých zemí dostali právě v první polovině 18. století vyženěním zdejšího panství. Centrem své panské domény učinily Žleby, jejichž zámek nechali později velkoryse přestavět. Malečské panství pak tento rod vlastnil až do roku 1860. K významným osobnostem rodu patřil například František z Auerspergu, který

Erb knížecího rodu Auerspergů stál v čele malečského panství od roku 1812 a který nechal

přestavět malečský zámek v duchu tehdy módního stylu empír. Značnou proslulost získal také Vincent Karel z Auerspergu (1812–1867). Ten pro změnu přestavěl zámek ve Žlebech, a to ve stylu inspirovaném romány anglického spisovatele Waltera Scotta.

Další členové rodu se proslavili na politickém kolbišti rakouské a později rakousko-uherské monarchie. Patřil k nim například Karel Vilém Auersperg, který se stal v letech 1867–1868 dokonce předsedou vlády. Tolik tedy k majitelům panství, jehož byla zdejší obec součástí.

Co se týče života poddaných, tedy obyvatel Vísky, změna k lepšímu přišla až s dvěma významnými událostmi, které zcela jistě zásadním způsobem zasáhly do života místních obyvatel. První z obou přelomových změn se odehrála v roce

1781, kdy císař Josef II. zrušil svým patentem nevolnictví. Znamenalo to, že místní rolníci získali osobní svobodu. To jim umožnilo se nadále bez souhlasu svého pána ženit, vdávat, stěhovat, dávat děti do škol a do učení, ale i prodávat a zadlužovat svou usedlost, což dříve nebylo možné. Tehdy také mohl začít pozvolný odchod zdejších obyvatel do měst. Ta začala rychle růst a také se počesťovat. Nicméně v tomto období byly tyto odchody kompenzovány rychlým růstem počtu obyvatel zůstávajících v obci. Dokumentují nám to následující údaje, podle nichž rychle rostl počet obyvatel i domů ve Vísce. Ta v roce 1787 vykazovala 35 čísel popisných, v roce 1843 jich bylo již 47 a v nich 335 obyvatel, tedy růst na více než dvojnásobek za necelých sto let.

Další významný mezník představoval rok 1848. Tehdy bylo v průběhu revoluce, která propukla v tomto roce v celém rakouském mocnářství, zrušeno poddanství. Znamenalo to, že rolníci získali možnost vykoupit se z dosud povinné roboty. Jejich dosavadní robotní *Visečtí chlapi, fotografie z počátku 20. století. Pohled z dnešní zahrady mateřské školy, v pozadí lipové stromořadí a budova dnešní sokolovny*

a dodávkové povinnosti vůči malečskému panství tak vzaly za své a zdejší zemědělci se stali plnoprávními občany státu.

Poprvé samostatní – Víska v letech 1850–1914

Dva roky po zrušení roboty a poddanství, v roce 1850, získali místní obyvatelé poprvé samosprávu, tzn. že vznikl předchůdce obecního úřadu. Obyvatelé si tak poprvé v historii mohli zvolit své zastupitele a obec převzala kompetence malečského vrchnostenského úřadu, nebo-li panské kanceláře. V rámci tehdejších změn byly také vytvořeny okresy a Víska byla zařazena do politického okresu chotěbořského, kde zůstala až do roku 1960. Z hlediska příslušnosti ke kraji jsme nadále patřili do kraje čáslavského, jako tomu bylo již od středověku, v letech 1855–1862 pak do kraje pardubického. Poté došlo ke zrušení krajů a okres následně spadl přímo pod úřady Země české v Praze. Příslušnost k zemi trvala až do roku 1949, kdy byly znovu zřízeny kraje. Víska se stala součástí kraje pardubického a od roku 1960 pak Východočeského kraje.

V době své samostatnosti v druhé polovině 19. století zaznamenávala zdejší obec, tak jako ostatní venkovská sídla, pozvolný vzestup životní a celkové společenské i vzdělanostní úrovně svých obyvatel. K té přispíval nepřímo i nový majitel malečského velkostatku, který měl ve Vísce stále velké pozemky. Tím se stal od roku 1860 známý představitel rodící se české politické scény František Ladislav Rieger. Rieger byl většinou současníků považován za druhého nejvýznamnějšího českého politika druhé poloviny 19. století. Tím prvním měl být „otec národa“ národa František Palacký, jehož dceru Marii měl Rieger za manželku. František Ladislav Rieger tehdy zakoupil malečské panství, jehož součástí byl i visecký dvůr s přílehlými polnostmi, který zaměstnával i některé místní obyvatele. Malečské panství ho stálo 300 000 zlatých, ale moc nevynášelo, ročně okolo 3 000 zlatých, tedy pouze jedno procento své ceny, což bylo málo i na tehdejší poměry. Rieger v Malči často pobýval a stejně tak jeho tchán František Palacký. Oba prý velmi rádi chodívali na procházky po okolí a jistě vícekrát zavítali i do Vísky. Za oběma politiky přijíždělo na malečský zámek mnoho významných představitelů tehdejší české společnosti, jako například básník Jaroslav Vrchlický, dramatik Ladislav Stroupežnický či hudební skladatel Antonín Dvořák. Můžeme předpokládat, že mnozí z nich si během svých procházek do okolí určitě našli cestu i do Vísky.

Ohledně počtu obyvatel zaznamenávala Víska v době Riegra a Palackého spíše stagnaci. V roce 1850 jich zde žilo 413, nejvyšší počet byl hlášen při sčítání v roce 1880, a to 415. Na konci 19. století v roce 1900 zde žilo 344 obyvatel a před první světovou válkou v roce 1910 stoupl jejich počet na rovných 400.

O období druhé poloviny 19. století máme pro Vísku bohužel zatím pouze velmi málo informací. V roce 1861 došlo ve zdejší krajině, dle záznamu novoveské kroniky, k průtrži mračen. Při ní se protrhly hráze obou novoveských rybníků a následná povodeň vyplavila nejen Novou Ves, ale i Vísku. Další nepříjemná událost, mající tak trochu charakter živelné pohromy, se odehrála o pouhých pět let později. V roce 1866 prohrálo rakouské vojsko s Pruskem bitvu u Hradce Králové a tím i celou prusko-rakouskou válku a pruská vojska obsadila celé české země. Již několik dní po bitvě, konkrétně 8. července 1866, se v blízkosti obce na loukách u Malče utábořil obrovský kontingent pruské armády. Vojsko leželo u obce tři dny a vojáci byli po šedesáti ubytováni v jednotlivých domácnostech či stodolách. Vesničané museli každý den zabít krávu, aby byly alespoň částečně nasyceny potřeby vojska. Náklady na pobyt měla později uhradit postiženým vídeňská vláda, ale nikdy tak neučinila. Není divu, že po průchodu pruských vojsk postihla celé české země epidemie cholery. Její vražednost lze ukázat na příkladu sousední Nové Vsi, kde zahubila v krátké době 40 obyvatel z celkového počtu 749.

Již o rok později vznikla, opět v sousední Malči, ale s dosahem i pro Vísku, hospodářská záložna. Ta se pak v roce 1900 změnila na spořitelnu a záložní spolek, lidově řečeno kampeličku. Její fungování mnozí zdejší starší obyvatelé ještě pamatují. Kampelička pracovala na principu dobrovolného spořicího a úvěrového družstva. Její členové do ní ukládali volný finanční kapitál a ten potom mohl být půjčován dalším členům. Výhodou byly nízké náklady na provoz a vesměs i dobrá návratnost vkladů. Ta byla dána tím, že se členové záložny navzájem dobře znali a věděli o tom, komu není dobré

půjčovat peníze a kdo je naopak dobře zhodnotí, protože je dobrý hospodář. Kampelička měla i členy z Vísky a poskytovala úvěry i mnoha víceckým rolníkům, nebo také zdejší obci, například na regulaci potoka. Přispěla tak k povznesení úrovně zdejšího zemědělství, ale i obce jako takové.

Druhá polovina 19. století přinesla po zániku robotní povinnosti v roce 1848 významný vzestup úrovně zemědělství a také životní úrovně ve vsi. Do toho období, mimo jiné, spadají počátky významných dopravních staveb v okolí Vísky či přímo v obci. V roce 1871 se příjezdem prvního vlaku do blízké Chotěboře přiblížila obci železnice, a to zřízením dráhy Německý (dnes Havlíčkův) Brod-Rosice nad Labem. V roce 1873 protla Maleč stavba silnice z Chotěboře do Třemošnice. V letech 1880–1885 se postavila silnice z Nové Vsi do Malče přes Visku (z tehdejší doby zřejmě pochází i zdejší kamenný most přes Novoveský potok).

Zajímavý, bohužel však neuskutečněný, projekt představovala plánovaná stavba lokální železnice Třemošnice–Chotěboř. O její výstavbě se jednalo vícekrát, žádaly o ní obce přiléhající k plánované trati a také místní podnikatelé a hospodářská sdružení. Projekt ve své závěrečné fázi počítal s tím, že by železnice v našem regionu vedla zhruba podél dnešní silnice z Malče do Třemošnice. Na dnešní autobusové zastávce U Klimše, kde byla plánovaná zastávka, se měla stát na Visku. Tu by pak obcházela ze severní strany za dnešními usedlostmi rodiny Zákasníkovy čp. 3 a Moravcovy čp. 66. Za nimi by se dle projektu stáčela k Nové Vsi.

Plán železniční zastávky Maleč („U Klimše“) neuskutečněné železnice Chotěboř–Třemošnice z roku 1906

Na jejím tehdejší konci, naproti dnešnímu areálu chovu skotu zemědělského družstva, na druhé straně silnice do Chotěboře, měla stát další zastávka. Přímo ve Vísce se se zastávkou nepočítalo, ale není samozřejmě vyloučeno, že by byla vybudována později. Ke stavbě byl vypracován podrobný projekt, dokonce se začali upisovat zájemci o akcie dráhy a konsorcium započalo shromažďování nezbytných povolení. Velmi nadějně vyhlížející plán byl nedaleko před realizací těsně před první světovou válkou. Bohužel válka jeho uskutečnění odsunula a po jejím skončení postupně zapadl, mimo jiné proto, že se začala rychle rozvíjet nákladní automobilová doprava, ale také vznikaly první autobusové linky.

Víska se na konci 19. století začala propojovat se světem i po stránce informační. V roce 1878 vznikla v sousední Malči pošta, pod kterou spadala i zdejší obec. Dne 14. září 1882 byl zprovozněn telegraf z Chotěboře do Malče přes Novou Ves a Visku. Další přelom se odehrál o něco později na poli zdravotnictví. V roce 1906 zažádala obec Maleč o zřízení lékařského obvodu. Nadřízené orgány jí vyhověly a o rok později přišel do obce první trvale zde zaměstnaný lékař, pod jehož obvod spadala (a fakticky spadá dodnes) i obec Víska.

Zajímavý moment pro možnosti zaměstnání zdejších obyvatel představovalo zřízení rolnického akciového cukrovaru těsně za hranici katastru Vísky v areálu, kde dnes sídlí malečské zemědělské družstvo. Počin vznikl s podporou Františka Ladislava Riegra a spadl do období vrcholícího vzestupu pěstování cukrové řepy. V něm patřily české země k lídrům světové produkce a k nejvýznamnějším exportérům tohoto, jak se někdy u nás říkalo, bílého zlata. Počin to ale nebyl příliš promyšlený, protože zdejší půda pro pěstování cukrové řepy není zrovna ideální. Není divu, že cukrovar brzy (v roce 1886) ukončil svoji činnost a v areálu se pak vystřídalo několik provozoven. Nejprve to byla továrna na umělou vlnu, později tkalcovna s 200 stavy. Po první světové válce zde nájemce malečského statku zřídil výrobu umělých barev pro školy a malíře a také velkou truhlárnu, kde se pracovalo až na 65 dřevobráběcích strojích. V továrně byla dle záznamů z obecní i školní kroniky zaměstnána i část obyvatel Vísky. Její provoz byl uzavřen v roce 1928 v předvečer velké hospodářské krize, což prohloubilo už tak velmi těžký dopad krize na zdejší obyvatele. Ve třicátých letech byl objekt bývalé továrny přestaven na penzion pro letní hosty a odtud i současné lidové pojmenování sídla zemědělského družstva jako „pension“.

Pokud na těchto stránkách zmiňujeme často Maleč, je to proto, že s ní naše obec byla poměrně těsně propojena, a to až do období druhé světové války. Jednalo se jednak o propojení hospodářské, ve Vísce byl důležitým zaměstnavatelem dvůr malečského statku, který sídlil v místě dnešní provozovny firmy Lacman. Dvůr byl hospodářským centrem, z

kterého se obdělávaly pozemky náležející v okolí naší obce malečskému statku a zároveň zde bylo chováno hospodářské zvířectvo. Dvoru patřily i některé zdejší domy, které sloužily k ubytování jeho zaměstnanců. Šlo především o stavení v jeho bezprostřední blízkosti. Jako příklad uveďme dům čp. 5 (patřící nyní paní Lence Kreuzové) a domy čp. 42 a čp. 48 (dnes se jedná o jednu usedlost patřící rodině Hanouskové). Celkově malečský statek obhospodařoval před první světovou válkou celkem úctyhodných 1 211 hektarů půdy s centrem v sedmi dvorech podobných víseckému. Přímou ve Vísece pak provozoval cihelnu s výrobou pálených cihel a střešních tašek (v Malči například i pivovar).

Jak již bylo uvedeno, Víška spadala pod poštovní a lékařský obvod v Malči a propojení existovalo i na úrovni spolků. Nebyla to pouze uvedená kampelička, ale také okrašlovací spolek, který byl v Malči vytvořen již v roce 1906 (po druhé světové válce na jeho místě vznikl Český svaz zahrádkářů). Ten například každoročně konal výstavy výpěstků svých členů, které byly pravidelné, a je tomu tak dodnes, obesílány pěstiteli z Víšky. Také tělocvičná organizace Sokol, která vznikla v roce 1920 v Malči, měla od počátku značný počet členů z Víšky. Tento byl tak velký, že po zrušení továrny v Malči víseckí členové převažovali, takže Sokol následně v roce 1930 přesídlil do Víšky.

Stěžejní význam pro fungování obce mělo v této době již obecní zastupitelstvo – tzv. obecní rada, která byla volena tak jako dnes v komunálních volbách. Na počátku 20. století měla starostu, dva radní a výbor se sedmi členy, z nichž jeden byl tzv. virilista, tedy nevolený zástupce velkostatku v Malči, který byl členem zastupitelstva z titulu své funkce. Obec zaměstnávala i obecního sluhu. V jejím čele stál starosta. Jména zdejších starostů prozatím známe až od konce 19. století. Postupně se v této funkci vystřídali Jan Lašek z čp. 20, který byl starostou 18 let, dále od roku 1909 Antonín Piskač povoláním kolář z čp. 45 a po něm od roku 1912 Jan Piskač z čp. 15, který se vzdal starostování pro nemoc. Během první svět. války byl starostou Václav Březina z čp. 53. Obec žila zřejmě čilým společenským životem. Nejpozději od roku 1906 se zde hrálo ochotnické divadlo, například ve školním roce 1911/1912 sehráli místní ochotníci celkem sedm představení. Jejich výtěžek velmi často věnovali škole na nákup pomůcek pro děti. V roce 1907 ve Vísece vznikl Sbor dobrovolných hasičů, nejpozději od roku 1912 se v obci pořádaly plesy.

Ze stejného roku máme o Vísece údaje z tzv. Chytilova úplného adresáře pro království české. Adresář udává spoustu zajímavých skutečností. Tak například ve Vísece tehdy působilo překvapivě velké množství živnostníků. Patřil k nim kolář a starosta Antonín Piskač z čp. 45, krejčí Jan Pešek z čp. 51, kovář František Sekerka, mlynář Karel Nevole (rok předtím byl jeho mlýn zničen velkým požárem), obuvník František Mádl, truhlář Karel Nevole z čp. 52 a porodní bába Marie Musílková z čp. 17. Dokonce zde byla provozována i výroba cementových tašek (hostinský Alois Faimann). Dále v obci působily dva hostince, oba s trafikou. První provozoval na stejném místě jako dnes pan Alois Faimann (píšící se tehdy ještě německy). Druhý hostinec se nacházel na místě dnešní sokolovny, patřil židovskému obchodníkovi Gustavu Hermanovi a jako nájemce v něm působil Josef Jílek. V obou provozovnách fungoval i obchod se smíšeným zbožím. Ve Vísece mohli zájemci navštívit tři hokynářství, kde své zboží nabízeli tři obchodníci: Václav Březina v čp. 53, u kterého adresář výslovně uvádí, že nabízel i pivo, kořalku a sodu, dále František Kalvoda a Karel Nevole z čp. 52. V obci také pracovala cihelna, kterou provozoval Václav Hrabyně, nájemce dvora patřícího rodině Riegrů. Zajímavý je i údaj o obecních financích. Obec tehdy měla poměrně velký dluh 30 000 korun, s největší pravděpodobností za výstavbu školy, ale zároveň nízké daně. Ty tehdy stanovovalo obecní zastupitelstvo formou přírážek k státním daním. Ve Vísece tvořily 15 %, zatímco v Uhelné Příbrami 50 % a v Libici 41 %. Víška tak měla jednu z nejnižších přírážek v okolí.

Vísecká škola

Velmi významný přelom v historii Víšky přinesl rok 1901, kdy obec dokončila stavbu školy (patro dostavěno později). Její slavnostní zprovoznění se odehrálo vysvěcením katolickým farářem Svobodou z Heřmaně 29. prosince 1901. Do té doby místní děti docházeli do školy v Heřmaně. Víška také získala svého prvního učitele pana Josefa Švadlenku, který zde působil dalších 23 let. Záležitosti školy spravovala šestičlenná místní školní rada volená obecním zastupitelstvem. Jejími členy byl starosta obce Jan Lašek jako předseda, dále správce školy pan učitel Švadlenka, heřmaňský katolický farář, jehož členství v radě bylo tehdy z titulu jeho funkce povinné, též z titulu své funkce zástupce velkostatku v Malči, dále místní rolník Jan Piskač a zdejší mlynář a školní dozorce Karel Nevole. Ten se velmi zasloužil o založení školy, o školu se pečlivě staral a finančně ji podporoval.

V prvním školním roce navštěvoval školu úctyhodný počet 67 dětí a učilo se po půl-

dnech. Kromě Josefa Švadlenky zde vyučoval farář Svoboda z Heřmaně tehdy povinné náboženství a manželka učitele Švadlenky ruční práce. Škola brzy založila školní zahradu, pokusné pole, zelinářské a botanické oddělení s květinami, zasadila ovocné stromy

letní cvičiště. Postupně se zlepšovalo její vybavení, jednak díky každoročním příspěvkům obce, a také darům místních obyvatel. Ti často věnovali škole přímo pomůcky (vycpaná zvířata) či finanční dary. Jednalo se nejen o dary jednotlivců, například mlynáře Karla Nevoleho nebo hostinského Aloise Faimanna, ale také výtěžky z divadelních představení místních ochotníků, nebo dokonce o dary omladiny z výtěžku plesu. Z 67 dětí platilo 43 školné, zbytek byl od placení osvobozen. Všichni byli z věřících rodin, 61 řadila škola ke katolíkům, šest k evangelíkům.

Učitelé školy psali od jejího založení až do 50. let 20. století školní kroniku, která se od roku 1902 stává důležitým pramenem pro objasnění dějin naší obce. Kronika je psána velmi pečlivě, často, z dnešního hlediska, velmi působivým archaickým stylem. Může představovat nejenom zdroj pro poznání vývoje Vísky, ale jedná se také o velmi zajímavé čtení. Díky němu můžeme nahlédnout do života obyvatel obce a do jejich problémů od počátku 20. století po dalších zhruba 50 roků. Kronika také odráží měnící se loajalitu jejich autorů k různým státům a režimům. Její zápisy dokumentují oslavy narozenin „nejjasnějšího císaře Františka Josefa“, poté zakladatele československé státnosti, nepochybně opravdově upřímně ctěného prvního prezidenta Tomáše Garigua Masaryka. Po poslední oslavě Masarykových narozenin, před druhou světovou válkou v březnu 1939, stejný autor o šest týdnů později, v již právě čerstvě okupovaném Protektorátu Čechy a Morava, zmiňuje, že ve Vísce byly vyvěšeny vlajky české a německé a „poprvé vzpomínáno narozenin Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera“. Po druhé světové válce přichází krátký závan svobody s návratem slavení výročí Masaryka a tehdejšího „prezidenta Budovatele“ Edvarda Beneše. A v roce 1948 se plynule, opět během jednoho roku, přechází ke slavení narozenin tehdejšího komunistického prezidenta Klementa Gottwalda, vzorného budovatele komunistického Československa, poslušného satelitu Moskvy. Právě tento satelit poté, zprvu jako jediný opravdu vyspělý stát tehdejšího východního bloku, velkoryse dotoval ze zdejších peněz budování socialismu všude na světě, místo aby je investoval ve větší míře do svých obcí a měst. A na každé takové slavnosti, jak jinak, řečnil zdejší učitel, jehož loajalitu každý režim, zejména ty totalitní, tvrdě vyžadují.

Zdejší školní kronika je natolik zajímavým pramenem, že stojí za to ocitovat její text a nechat ji mluvit o dobách minulých. Tak například v zápisu z roku 1904 se dozvídáme, že Víska postihlo velké sucho. Kronika ho líčí slovy: „...potok Vískou protékající zůstal po více týdnů bez vody, čehož není zde paměti. Nádržky vodní jsou zcela vyschlé. Orati nelze, jest půda jako kámen ztvrdlá. Parné slunce vytáhlo z rozpukané země poslední krůpěj vláhy. Louky nedaly otav, zeleň zmizela. Tráva uschla, stromy vadly, ovoce z nich opadalo dávno před začátkem dozrávání. Z půdy hluboko rozpukané, zrovna průrvami roztrhané stal se úhor. Ceny potravin následkem neúrody značně stoupají, sucho způsobilo rolnictvu velkou pohromu“.

Naopak o čtyři roky později, jak se tehdy psávalo Léta Páně 1908, se odehrála největší povodeň v posledním století historie obce. Nechme proto opět ocitovat kroniku: „23. května o třetí hodině odpolední postižena byla obec zdejší velkou živelnou pohromou. Za strašlivé bouře, kdy blesk za bleskem šlehal

z temné oblohy,

Visecká škola po dostavbě patra v roce 1911

sypaly se kroupy – spíše kusy ledu – déle než hodinu. Zatím prudký liják změnil se v průtrž mračen. Rybníky v Nové Vsi se protrhly a v krátké době dravý proud ničil vše, co mu bylo v cestě. Potok naší obcí tekoucí změnil se v hučící řeku a zaplavil příbytky podél vody. Lidé sotva vyvázli, ponechavše dravému živlu napospas veškerá domácí zařízení. Utopená domácí zvířata, nábytek, hospodářské stroje, dříví a stromy s kořeny vyrvané záhy unášeny byly kalnými vlnami. Nejhuře bylo v domcích nad silnicí. Most silniční v náspu nestačil proudům vody. Záhy nad náspem zadrželo se tolik vody, že zatopila domky při potoce až po střechy a ječíc valila se přes vysoký násep mostu, jež značně poškodila. V domcích 1, 39, 47 vnikla voda do světnic, kde stála 2 metry vysoko. Náves byla skoro celá pod vodou podobající se dravé řece, na jejíž kalných vlnách plovaly vyvrácené topoly a pařezy. Úroda polní byla krupobitím zničena úplně. Louky zaneseny pískem a kamením. Není zde pamětníka tak hrůzné živelné katastrofy.“

Visecká škola se prakticky ihned stala jedním z center života v obci. A protože počet dětí stále stoupal (ve školním roce 1910/1911 jich docházelo 91), rozhodla obec o přístavbě patra. Ta byla provedena v roce 1911 a škola po ní zaměstnala i druhého učitele, protože se rozdělila na dvě třídy. Postupně se rozrůstaly i aktivity školy. Například v roce 1910 se odehrál první školní výlet. Jenom pro zajímavost směřoval na okresní výstavu do Nasavrk a proběhl za pomoci dvou místních sedláků, Karla Nevoleho a Jana Piskače, kteří zapůjčili na celý den každý pár koní a žebříňák. Takto děti vyrazily do Nasavrk. Zde pak správce školy usmlouval vstup zdarma na výstavu a po jejím zhlédnutí odešly děti na oběd a do kinematografu jak se tehdy říkalo kinu, oboje jim hradila místní školní rada, tedy obec. Z Vísky vyjely o šesté ráno a vrátily se v devět večer, jak praví kronika „zpívajíc po celou cestu školní písně“.

Snad by ještě stálo za zmínku uvést pro porovnání s dneškem některé momenty tehdejšího školního roku. Školní rok končil v roce 1902 až 31. července, a to slavnostní mší Te Deum v chrámu Páně v Heřmaně. Dětem zde byla rozdána za přítomnosti školní rady vysvědčení a po vykonání zpovědi a účasti na svatém přijímání se vydali na prosebný průvod do polí za dobrou úrodu. Jak již bylo uvedeno, slavily se narozeniny císaře (děti je nejspíš neměli příliš v lásce, protože na oslavu museli přicházet do školy během srpnových prázdnin, jakoby se císař pán, v duchu pouček Járy Cimrmana, nemohl narodit ve vhodnější datum). Ale oslavu vyžadovaly i císařovy jmeniny a jmeniny jeho, tehdy již dávno zesnulé, manželky. Ocitujme proto opět pana učitele Švadlenku: „Dne 4. října na den nejvyšších jmenin Jeho Výsosti císaře pána a dne 19. listopadu na den jmenin Její Výsosti císařovny sešlo se žactvo v sedm hodin

Žáci vísecké školy se svým učitelem Lidmilou

ráno ve škole a po stručném proslovu správce školy o významu dne odebralo se ku slavnostním službám božím do farního chrámu Páně v Heřmaně.“

Škola během roku plnila samozřejmě i funkci osvětovou. Tak například během roku 1906 došel do školy výnos o tuberkulóze. Mimo jiné doporučoval zavést, v rámci boje proti této chorobě, do budovy plivátka. Ocitujme opět řádky nám již známého autora: „Ve třídě i na chodbách buďtež plivátka částečně vodou naplněná... Děti ať užívají plivátek a nepolykají chrchlů. Děti kašlající nechť mají kapesníky. Žáci budiž poučení, aby neplivali na zem, nekašlali a nedýchali jiným do obličeje, neohryzovali si nehtů, neslinili si prsty při obracení v knihách. Na stěnách učebny, chodeb a záchodů nechť jsou průpovědi o čistotě“.

Ve stínu války – Víška v letech 1914–1918

V roce 1914 zasáhla tehdejší Evropu a s ní i zdejší obec první světová válka. Valná část mužů musela postupně odejít na frontu a na obdělávání hospodářství zůstali doma pouze ženy, staří a děti, případně váleční zajatci přidělování zemědělským rodinám. Obrovsky vzrostly ceny potravin a všech životních potřeb. Například kilo sádla stálo 70 korun, tolik co před válkou celé prase, takže dle školní kroniky mnoho dětí trpělo hladem a podvýživou. V obci chyběly základní životní potřeby. Nedostávalo se například uhlí, takže dle školní kroniky v nevytápěných učebnách klesala teplota během kruté zimy v letech 1916–1917 až na -6°C , což vedlo k tomu, že zamrzal i inkoust v kalamářích. Základní potraviny a životní potřeby se kupovaly na přidělové lístky, ale hroučící se rakousko-uherský stát nebyl schopen ani tyto tenčíky se přiděly zajistit. Často jediná možnost, jak si potraviny opatřit, byla získat je za mnohonásobně vyšší cenu na černém trhu. Rolníci museli vše vypěstované odevzdávat státu v rámci povinných dodávek za pro ně nepříznivou cenu. Nemalá část z nich se samozřejmě snažila produkty zatajovat a prodávat na černém trhu. Tak si někteří z nich mohli přijít k nemalým ziskům. Na válce také vydělali dlužníci, protože prudká inflace totálně znehodnotila hodnotu rakousko-uherské koruny a samozřejmě úspory obyvatel. Valná většina rolníků ale trpěla častými rekvizicemi, tj. zabíráním obilí, dobytka, koní, kteří potom zoufale chyběli při obdělávání polí.

Válka přinesla i řadu obětí na životech, z Víšky padlo celkem 12 vojáků, jejichž jména jsou uvedena na pomníku padlých u školky. Do války muselo nastoupit celkem 59 mužů z Víšky, devět z nich se vrátilo zraněných. Tři víseckí rodáci vstoupili během války k československým legiím, aby dobrovolně, za cenu riskování vlastního života, bojovali za svobodu země a vytvoření Československa. Byli to Matěj Filip z čp. 64, Jaroslav Fajman z čp. 23 a František David, který se ve Víšce pouze narodil a v době války zde již nežil.

Válka se velmi dotkla nejenom rodin padlých. Trpěly jí zejména děti. Práci na poli totiž musely od mužů, kteří odešli na frontu, převzít ženy a dospívající děti, menší přebíraly péči o domácnost. Ve škole navíc místo vyučování občas také vyráběly papírové vložky do vojenských bot. Děti strádaly i častou nemocí z podvýživy. Zdejší učitel si často velmi stěžuje na mravní úpadek mládeže, kterou způsobilo to, že „otcové rodin jsou většinou povoláni do války a ruka

Památník padlých z první světové války v parčíku před budovou obecního úřadu matčina jest často slabá“. Dle

jeho záznamů se ve Vísce mezi dospívajícími velmi rozmohla konzumace „lihovin, kouření, lesní a polní pych, nemravné a neslušné řeči“. Po škole byla čím dál tím častěji vyžadována loajalita k mocnářství. Ze školní knihovny se, stejně jako na počátku fašistické a komunistické diktatury, vyřazovaly „nevhodné“ knihy. Učitel rozdával lístky na potraviny, musel se účastnit rekvizičních pobídek, agitovat pro to, aby občané upisovali válečnou půjčku. Během prázdnin se staral o děti, byl nucen s nimi chodit do lesa sbírat houby, lesní plody či léčivé byliny. Vyžadovaná loajalita se projevila i v, z dnešního pohledu až bizarním, ale krásně znějícím, textu kroniky. V zápisu ze školního roku 1915/1916 se píše: „Vděčností, vroucí oddaností a neskonaleou láskou k svému panovníku naplněna jsou srdce všech obyvatel říše rakouské“ ... „všude v paláci i chýšce zřítí dnes tichou radost, jež v očích plane a rtové šeptají vroucí modlitbu k trůnu Nejvyššího za blaho, zdraví, štěstí a požehnání milovaného vládce a za vítězství chrabrých našich vojsk.“ Jak se asi psala takováto slova muži, který okolo sebe viděl drahotu, válečné sirotky, úpadek, cenzuru a zmar, o císaři, který zavlékł stát do války, ač je na jiné stránce kroniky titulován jako „kníže míru“.

Mladá republika – Víska mezi dvěma světovými válkami

V roce 1918 válečné útrapy konečně skončily a svoláním Československa byla opět po 300 letech obnovena samostatnost českého státu. Lidem se s koncem války velmi ulevilo, což se projevilo všeobecnou euforií, k níž patřilo i časté pořádání tanečních zábav. Kronikář školy s nevolí píše o častých zábavách, na kterých dokonce i ženy pobývaly až do rozednění a podle pana učitele se staly i případy: „že školní děti došly si ráno do hospody pro maminky, jež nemohly se odloučit od zábavy, aby jim šly udělat snídani“.

První republika pro Vísku znamenala 20 let vesměs úspěšného rozvoje. Obec tehdy spravovalo obecní zastupitelstvo volené po pěti letech. Kandidovali do něj členové místních stran, ve srovnání s dnešním stavem bylo obyvatelstvo obce velmi stranicky rozrůzněné, každý zastupitel byl kandidátem nějaké strany. V zastupitelstvu zasedali v naší obci v období První republiky zástupci tří stran – republikánské (agrární), lidové a národních socialistů. Mělo většinou 12 členů a starostou se stal po první světové válce pan Jan Piskač z čp. 15 a v letech 1924 až 1945 jím byl pan František Čapek z čp. 14. Během poměrně krátké doby se v obci podařilo mnoho potřebných modernizačních počinů. Již v roce 1920 vzniklo ve Vísce elektrárenské družstvo, které odebíralo elektrický proud z vodní elektrárny ve mlýně. Elektrifikovat se nechala většina zdejších stavení a obec dokonce zřídila prvních 10 sloupů s veřejným osvětlením. K elektrifikační síti Elektrárenského svazu v Německém Brodě, kterému patřily rozvodné sítě v okolí, se pak Víska připojila v roce 1930, odkdy také přestala odebírat proud ze mlýna. V roce 1924 došlo ke zřízení obecní veřejné knihovny, kde se nákup knih financoval jednak z rozpočtu obce, ale také z darů jejích obyvatel. V roce 1926 nechalo zastupitelstvo vystavět

hasičskou zbrojnicí a zároveň u nás vzniklo vodní družstvo, které nechalo postupně zmeliorovat celkem 164 hektarů soukromých a obecních pozemků. Při té příležitosti byly budovány i veřejné cesty a na nich první betonové mostky. V té době probíhala ve Vísce pozemková reforma, při které obdrželo

Hasičská zbrojnice v éře První republiky

půdu z majetku ma-
lečského velkostatku
celkem 33 místních
malorolníků, i když
se jednalo většinou
o malé výměry,
vesměs pod jeden
hektar, celkem 18
hektarů půdy. V roce
1927 zakoupila obec
pro své hasiče první
stříkačku. Od roku
1927 se každoročně
až do počátku druhé
světové války psala
obecní kronika.

Visecký hostinec Aloise Fajmana mezi dvěma světovými válkami

Podle sčítání lidu, které bylo v obci provedeno ke dni 2. prosince 1930, měla Víska 57 domů a 348 obyvatel i s desetičlennou rodinou kočovného Homolky a dvěma dělníky čáslavského vodovodu, kteří se právě nacházeli v obci. Z hlediska náboženského vyznání bylo ve zdejší obci 304 katolíků, 37 evangelíků, čtyři židé, jeden pravoslavný a dva obyvatelé bez vyznání.

Ve 30. letech obec nechala zřídit obecní váhu před budovou hasičské zbrojnice a pamětní desku padlým z první světové války, která byla tehdy umístěna uvnitř budovy školy nad schodištěm. Ve stejné době proběhla i regulace místního potoka. Ta měla, dle tehdejších představ, zvelebit vzhled obce, zabránit či zmírnit povodně, které několikrát ohrožily životy a majetky zdejších obyvatel a také dát práci zdejším nezaměstnaným. Obec se, dle vyjádření školního kronikáře, vzorně starala o školu. Ta, kromě zlepšujícího se vybavení, dostala ve třicátých letech novou střešní krytinu. Z důvodu nedostatku financí se Víska na počátku tohoto desetiletí nepřipojila ke stavbě čáslavského vodovodu, respektive nezbudovala k němu vlastní přípojku. V meziválečném období také panoval ve Vísce čilý stavební ruch. Bylo zde postaveno několik domů, za zmínku stojí například na tehdejší dobu velmi moderní vila městského typu rodiny Němečkovy (dnes Vidlákovy – čp. 58)

Víska se, kromě toho, že se zde hodně budovalo, opět vyznačovala velmi čilým společenským i kulturním životem. Kromě Spolku dobrovolných hasičů začal v obci působit Sokol. Ten vznikl po první světové válce za výrazné účasti místních v sousední Malči a v roce 1930 přesídlil do Víske, odkud tehdy byla většina cvičenců. Sokolové organizovali cvičení žáků,

ale i mužů, žen
a dorostenců,
pořádali besídky,
výlety a oslavy
různých výročí, na
cvičovali na všes-
kolské slety. V obci
se hrálo ochotnické
divadlo, hráli ho
sokolové, hasiči
a také žáci školy.
K legendárním
představením
patřilo například
nastudování Ma-
ryši bratří Mrštíků
či Jiráskovy Lu-

cerny, na které se

Visečtí ochotníci ve hře Jan Žižka v roce 1924

vzpomínalo ve Vísce celá další desetiletí. Tyto i mnohé další divadelní kusy hráli zdejší ochotníci s velkou slávou i v okolních obcích. Na sklonku 20. let zde při Sboru dobrovolných hasičů začalo působit sdružení samaritánů, tedy jakýsi předchůdce Červeného kříže. Jeho členové vlast-

Meliorační družstvo nili lékárníčku, navštěvovali různé zdravotnické kurzy, vykonávali zdravotnickou osvětu a hlavně

poskytovali pomoc raněným. Například v roce 1927 ošetřili v obci 27 obyvatel.

Ve Vísce se také pravidelně slavila různá výročí. Asi nejvíce se připomínal den vzniku Československa 28. října. Slavil se divadelními představeními, společným poslechem rozhlasu nebo slavnostními shromážděními s programem školáků. Např. v roce 1933 se takového shromáždění zúčastnilo 148 osob, a jak píše obecní kronika „...v celé vesnici byl klid od práce, vlály prapory a byla slavnostní nálada“. Místní spolky spolu s obcí si pravidelně připomínaly výročí upálení Jana Husa, památku padlých vojáků první světové války, nebo také narozeniny prezidenta Masaryka, který se těšil obrovské úctě. Ty např. v roce 1937 vypadaly dle zápisu obecní kroniky takto: „Večer dne 6. 3. byla zapálena sborem dobrovolných hasičů Masarykova vatra. Žactvo s lampióny, hasiči a sokolové s pochodněmi ubírali se od školy téměř se všemi občany k vatře. Tam byly předneseny básně a zpívány písně. Potom byl přečten projev československého hasičstva. Státní

hymnou byla slavnost skončena". Masarykova výročí se připomínala i divadelními představeními, například k prezidentovým osmdesátinám sehráli zdejší ochotníci hru s poněkud bizarním názvem: „Děda Štrachal jede k panu prezidentovi“. Za zmínku také stojí to, že v obci působily dvě kapely – údajně až 14 členná kapela místního rodáka pana Šimona a dále kapela pana Košumberského. Ta potom vydržela hrát ještě po druhé světové válce. Nebyla to zřejmě lehká práce, protože pan Košumberský občas říkával „když chtěl Pán Bůh člověka potrestat, udělal ho muzikantem. Když ho chtěl potrestat dvojnásob, udělal z něj kapelníka“.

Život za První republiky měl ovšem i své méně půvabné stránky. Živobytí většiny obyvatel bylo závislé na zemědělství, a to velmi ovlivňovala vrtošivá příroda. Svou odvrácenou tvář ukázala například v roce 1929 v největší zimě 20. století. Tehdy ve Vísce mrzlo nepřetržitě 59 dní za sebou a 11. února ráno teplota klesla až na -36 °C. Mrazy zničily téměř celý obecní sad na návsi a většinu ovocných stromů v obci. Studny zamrzaly, panoval naprostý nedostatek pitné i užitkové vody a také uhlí. Okolí sužovala velká sněhová kalamita, často nejezdily vlaky, hynul dobytek, ptáci i lesní zvěř. Co se týče života prostých obyvatel Visky, což byli většinou rolníci, nejtěžší období meziválečné éry pro ně představovala hospodářská krize v letech 1929–1933. Tehdy prudce poklesly výnosy zemědělských hospodářství, v sousední Malči byla těsně před krizí zavřena továrna a v době krize ve Vísce zrušena cihelna, takže část místních obyvatel přišla o práci.

V druhé polovině 30. let se i ve Vísce se zlepšením hospodářské situace začalo projevovat rostoucí ohrožení našeho státu ze strany nacistického Německa. V obci se začala formovat civilní obrana, připravující se pro případ války. O prázdninách v roce 1937 proběhlo ve Vísce a jejím okolí velké vojenské cvičení a ve škole byli ubytováni vojáci. Školní kronika o tom píše „... v celé vesnici byli vojáci přijati velmi srdečně a všude byli pohoštěni. Žactvo se pohybovalo neustále mezi vojskem, které jim vše ochotně ukazovalo. Byla to jedinečná příležitost k posílení brannosti národa“. Ještě větší nadšení popisuje kronika u pasáže věnované mobilizaci československé armády proti hitlerovskému Německu v září 1938. Píše o tom, jak v obci nastalo „ohromné vzrušení, když rozhlas v noci 23. září oznamoval toto rozhodnutí. V půl čtvrté hodině ranní vylepeny mobilizační vyhlášky“. Týden poté však následoval potupný mnichovský diktát a návrat víseckých mužů z pohraničních opevnění zpět do obce.

Čas utrpení a naděje –Víska v době druhé světové války a v letech 1945–1948

Druhá světová válka představovala spolu s tou první nejtemnější období vísecké historie minulého století. Její chmurnou předzvěstí se stala okupace českých zemí nacistickým Německem a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava. Během smutného dne 15. března provázela ve Vísce příchod hitlerovců sněhová vánice. V dusné atmosféře nacistického útlaču se nedařilo prakticky ničemu. Zemědělci byli nuceni odevzdávat naprostou většinu svých výrobků formou dodávek za okupanty určené ceny, činnost místních spolků byla omezena, Sokol musel zcela zastavit svoji činnost. Příslušníci dvou místních židovských rodin, rodiny Hermanovy a Králový, byli deportováni do koncentračních táborů a už se z nich nevrátili. Okupační úřady zakázaly pokračovat v psaní obecní kroniky, takže o válečné době máme i málo zpráv. Víme, že v blízkosti Visky působily na konci války partyzánské skupiny, jak vyplývá i ze vzpomínek pamětníků uveřejněných v tomto almanachu. Tragickou událost, která se odehrála bezprostředně po konci války, představuje smrt chlapce Josefa Kajínka. Ten při neopatrné manipulaci s odhozenou německou zbraní utrpěl průstřel nohy a na jeho následky bohužel zemřel. Období druhé světové války se jistě ještě stane předmětem historického zkoumání a rozhovorů s pamětníky.

Po osvobození republiky v roce 1945 došlo k mnoha změnám, které se projeví i ve Vísce. Patřilo k nim i zrušení obecních úřadů a zavedení tzv. místních národních výborů, který vznikl i v naší obci. Jeho předsedou byl pan Jaroslav Musilek z čp. 17. Krátké období před nástupem komunistické diktatury proběhlo ve znamení velkého oživení různých aktivit v obci. Pamětníci na ní vzpomínají jako na dobu obrovského elánu a poválečné euforie. Ale také na dobu, kdy v obci ještě převažovala sounáležitost, předtím, než ji během temných 50. let rozdělila politika v duchu komunistického hesla „Kdo nejde s námi, jde proti nám“. Zajímavost představuje skutečnost, že dne 13. ledna 1947 byl čestným občanem Visky jmenován J. V. Stalin.

Obec začala po druhé světové válce opět organizovat stavební i investiční činnost. Opravovaly se cesty, pro zdejší hasiče byla zakoupena motorová stříkačka. Znovu se obnovila činnost spolků a vznikly i nové – místní mládež založila odbočku Svazu československé mládeže a působil zde také Dorost Československého červeného kříže. Mimořádnou aktivitu vyvíjel Sokol. Například v roce 1947 v jeho rámci cvičili zvlášť muži, ženy, dorostenci, dorostenky, žáci i žákyně. Nacvičovalo se na všesokolský slet, který proběhl v roce 1948. Sokol pořádal výlety, ideovou školu, besídky, tzv. vzdělávací podniky a dokonce i čtení pohádek žactvu. Pod pojmem vzdělávací podniky se většinou skrývaly přednášky, jejichž názvy dnes možná znějí trochu usměvně, např. u přednášky „Příroda a duch“ nebo „Jak se chovati na župním sletě a po cestě“.

Visečtí ochotníci ve hře Lucerna v roce 1940

Viska za druhé světové války

Úsměv na tváři dnes budí listování zápisy ze schůzí Sokola. Dozvídáme se zde například to, že schůze sokolů byly zakončovány písněmi: „Za nadšení a chuti do nové práce zakončeno písněmi Co ten ptáček jarabáček a Spějme dál“. Z dalších zápisů lze ocitovat větu: „Bratr náčelník upo - zornuje bratra hospodáře, že je rozbitý kůň“. Ještě lépe vyznívá kauza vyhotovení nástěnky (skříňky), kterou nejprve nikdo nechtěl vyro-

bit. Nakonec ale vše skončilo

takříkajíc happyendem zaznamenaném slovy: „Bratr starosta požádá bratra Křivského, aby sám z bratrské lásky skříňku udělal sám, na kterou dá bratr Fajman prkno“.

Touto citací ze zápisu sokolské schůze dospěl almanach až k roku 1948, kdy v tehdejším Československu po únorovém puči přebírá moc komunistická strana. Tehdy skončilo pro mnohé idylické období poválečné jednoty. Viska se dle vyprávění mnoha pamětníků rozdělila na dva tábory. Jeden z nich nadšeně, idealisticky a jistě často i s dobrými úmysly, započal v budování, jak se tehdy říkalo „lepších zítřků“. V druhém táboře se ocitli ti ostatní, novým režimem často šikanovaní a povinnými dodávkami odírání rolníci, či někteří bývalí živnostníci. Obec se rozpoltila a s tím se do jisté míry dodnes rozpoltily i názory na tuto dobu. To, jaká tato doba byla, se stane předmětem dalšího výzkumu, ať už v písemných pramenech, nebo pomocí rozhovorů s pamětníky. Výzkum bude pokračovat i pro historii předcházející. Rád bych proto na závěr této statě vyzval všechny její laskavé čtenáře, kteří by měli co říci k historii obce, ať té nedávné či dálnější, či k ní měli nějaké dokumenty nebo předměty a byli je ochotni zapůjčit, aby se obraceli na kronikáře obce. Předem zato děkuji.

Visečtí sokolové na všesokolském sletu 1948